

Vätterstranden –

Information till dig som bor eller
driver verksamhet här

Vätterstranden har en exklusiv natur och är av stor betydelse för friluftsliv och vattenförsörjning. Därför är den skyddad på olika sätt enligt särskilda bestämmelser. I den här broschyren vill vi presentera väldigt kort varför Vätterstranden är så skyddsvärd och informera er som bor här vad det innebär att vara Vätterstrandens invånare. De tre ämnesområdena i den här broschyren är naturvård, strandskydd och vattenskyddsområde Vättern.

Vätterstranden

I Ödeshög är Vättern ”havet” och Vätterstranden vår ”kust” - ett unikt naturområde med en dramatisk och mycket omväxlande natur.

Frodig ädellövskog i skrevor och raviner avlöses av torra karga klippor och i krönläget mot sjön klättrar en rad gårdar omgivna av blomsterrika odlingslandskap.

Det milda kustliknande klimatet vid Vättern, hög solinstrålning, mycket berg i dagen och ett tunt jordtäckte ger ett speciellt växt- och djurliv. De rosalila majvivorna som vi annars träffar på i slättens kalkrikkärr strävar i klippskrevorna, mossor och lavar som är ovanliga i det omgivande landskapet trivs och bland landsnäckorna finns sällsyntheter man närmast träffar på i Alperna.

Majvivor trivs på de kalkrika Vätterns raviner och klippor.

Hamlade askar är en del av vårt kulturhistoriska odlingslandskap då träden hamlades för att få foder till djuren. Visste du att ett kontinuerligt hamlat träd blir upp till dubbelt så gammalt som ett naturligt växande träd?

Naturvården i Vätterstranden

Det finns många unika ställen längs med Vätterstranden som har ett särskilt högt naturvärde. Här kryper och trängs sällsynta djur med ovanliga växter – som är vanliga just här, men som är väldigt ovanliga i resten av kommunen, länet eller landet. Därför har ni som bor här ett visst ansvar vad gäller att vara rädda om er naturmiljö och ”grannar”.

Särskilt skyddsvärda miljöer här är:

- torra karga klippor och branter med exklusiv torrängsflora,
- raviner och skrevor med frodig ädellövskog,
- småskaliga, biologiskt rika odlingslandskap med artrika slätter-och betesmarker,
- hamlade gamla ädellövträd framförallt ask och lind,
- bäckar och vattendrag som mynnar i Vättern.

Fridlysta och rödlistade arter

Av alla vätterstrandens tusentals djur- och växtarter är en del fridlysta och över 300 av dessa arter är rödlistade.

Fridlysning är ett fastställt skydd för en viss art som riskerar att försvinna eller utsättas för plundring. Det innebär oftast att man inte får plocka, samla, störa eller skada den fridlysta arten. Alla Sveriges fåglar, groddjur, kräldjur, orkidéer och lummerväxter är fridlysta. För en komplett förteckning på arter som är fridlysta i länet se kommunens naturvårdsprogram del 1.

Foto: Didier Descouens

Ekoxen är den största skalbaggen i hela Europa. Hanen kan uppnå en kroppslängd av ca 8,5 cm och honan ca 4 cm. Den största delen av sitt liv (5 år) spenderar ekoxen som en larv ätandes död ved. Som vuxen äter ekoxen eksav och lever högst 2 månader. Arten är fridlyst.

De fridlysta kärlväxterna - backsippor och ängsnycklar (en av orkidéer på Vätterstranden) får man inte plocka.

De arter som bedöms riskera att utrotas inom ett särskilt område, till exempel ett land, kallas för rödlistade arter och finns uppsatta på landets rödlista. Denna lista baseras på den internationella lista som är framtagen av Internationella naturvårdsunionen (IUCN). Mer information om Sveriges rödlistade arter finns på www.naturvardsverket.se.

Bland de rödlistade arterna som är särskilt skyddsvärda inom Vätterstranden kan nämnas större barksnäcka och bukspolsnäcka. Större barksnäcka är en art som har sin enda kända förekomst norr om Alperna just här utmed Vätterstranden. Andra exemplar av rödlistade arter som påträffas är drakblomma, backtimjan, alm, ask, hasselsnok, ekpricklav, almsnabbvinge (fjäril) och scharlakansvaxskivling (svamp).

Foto: Ivar Leidus

Drakblomma har påträffats bara i Kråkeryds naturreservat och norr om Stocklycke hamn på Omberg.

Foto: Francisco W. Schultes

Större barksnäckan kan du hitta i rasbranter med löv- och blandskogar klättrande på trädstammar där den betar av alg- och lav på träden.

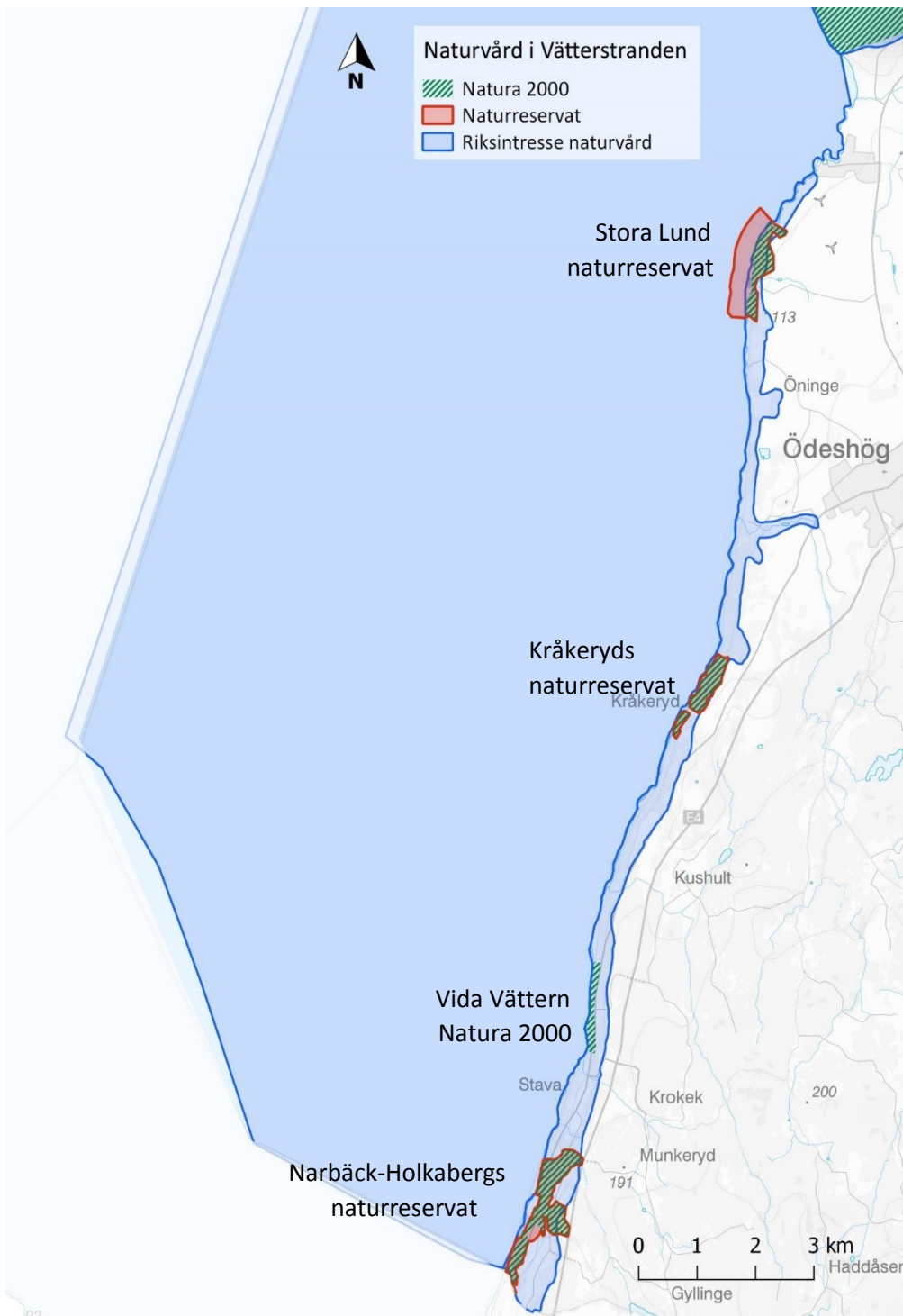

Foto: Der Irbis

Hasselsnoken älskar öppna och varma ytor. Den förväxlas ofta med en huggorm men i verkligheten är den helt ofarlig.

Extra skyddad natur

Ödeshögs kommun driver ett kontinuerligt naturvårdsarbete genom samarbete med länsstyrelsen och andra organisationer för att identifiera, sammanställa och försöka bevara strandens naturvärden. Några platser vid Vätterstranden är så unika och skyddsvärda att de kräver extra skydd i form av naturreservat eller Natura 2000-områden. Här nedan beskriver vi vad det innebär.

Natura 2000-området enligt fågeldirektivet är hela Vätterns yta inom kommunens gränser. Liksom riksintresse för naturvård - Vättern.

Naturresevat

Naturresevat syftar till att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet.

I Vätterstrandsområdet finns det tre naturresevat: Narbäck-Holkaberg, Kråkeryd och Stora Lund. Samtliga regler för varje resevat finner du på länsstyrelsen Östergötlands hemsida. Regler för allmänheten finns också vanligen på skyltar vid resevatets entré. Oftast är det förbjudet att skada, plocka/fånga, ta bort, plantera eller på annat sätt störa olika växter och djur, anlägga vägar, bygga och uppföra andra anläggningar, tälta eller ställa upp husvagn, göra upp eld cykla/köra utanför befintliga stigar/vägar samt gräva eller mekaniskt bearbeta mark eller vatten.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden i medlemsländerna inom EU. De skyddsvärda områdena väljs ut av medlemsländerna och fastställs av EU-kommissionen. Valet stöds av två EU-direktiv, nämligen fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet.

Syftet med dessa värdefulla naturområden är att bibehålla en gynnsam bevarandestatus av de arter och naturtyper som nämns i de två direktiven. Skyddet innebär också att tillstånd krävs för att vidta åtgärder och bedriva verksamhet som kan påverka ett Natura 2000-område.

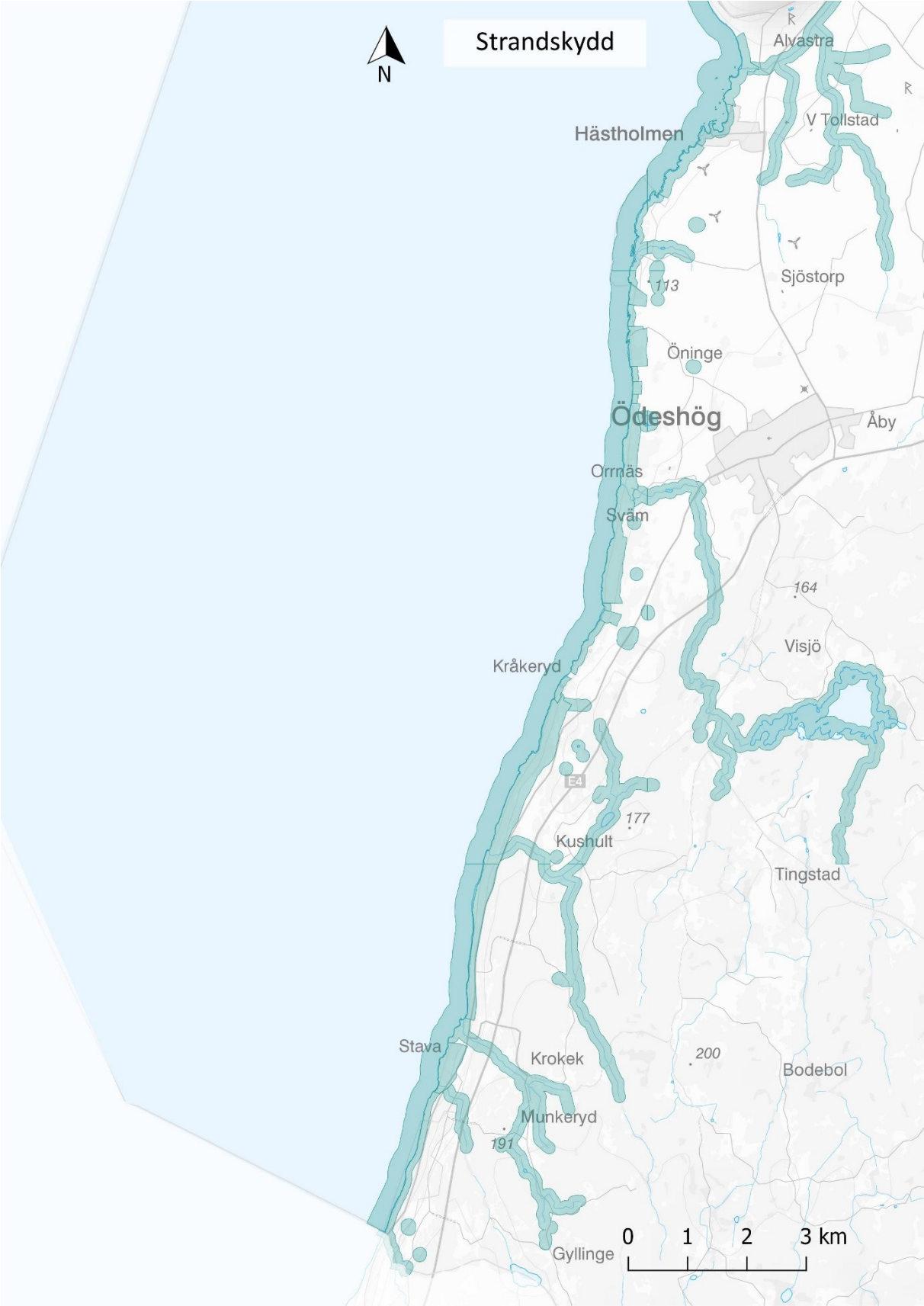
Kommunens 3 naturresevat inom Vätterstranden samt området Vida Vättern ingår i Natura 2000-nätverket och alla fyra områden är skyddade enligt art- och habitat direktivet. Dessutom är sjön Vättern inom kommunens gränser skyddad enligt både fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet.

Riksintresse för naturvården

Vätterstranden är utsedd som ett riksintresse för naturvård och rörligt friluftsliv. Den riksintressanta naturmiljön sträcker sig från länsgränsen i söder till Hästhalmens samhälle i norr. Strandzonen har en skiftande bredd med ett genomsnitt på 400 m. Område som berör riksintresset friluftslivsmiljö är ännu större (mer information finns på www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Områden av riksintresse för naturvården ska representera huvuddragen i den svenska naturen och utgöra de mest värdefulla områdena ur ett nationellt perspektiv. Riksintressen är ett verktyg i samhällsplaneringen för hur olika områden ska bevaras eller användas. Ett område av riksintresse för naturvård och friluftsliv har ett skydd mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön.

Vätterstrandens naturvården kommer att bestå om ängs- och hagmarker även i framtiden hävdas och om området undantas från ingrepp som t ex bebyggelse, slutavverkning av ädla lövträd, avverkning av hagmarksträd, gödsling av torrängar, avverkning i branter och på krön, barrträdplantering av ängs- och hagmarker, omföring av lövskog till barrskog och friluftsanläggningar.

Strandskydd

Strandskyddet har två syften, dels att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och dels att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Strandskyddsbestämmelserna finns i miljöbalkens 7 kapitel om skydd av områden.

Strandskyddet gäller samtliga stränder vid havet, insjöar och vattendrag. Det gäller både i tätort och i glesbygd, oavsett om det finns gott om sjöar och vattendrag eller inte, oavsett vilka naturtyper eller arter som finns. Det generella strandskyddet sträcker sig 100 meter från strandkanten både upp på land och ut i vattnet. Utmed Vätterstranden har länsstyrelsen beslutat att utöka strandskyddet till 300 meter på vissa sträckor.

Förbjudna åtgärder

Inom den strandskyddade zonen är det förbjudet att:

- uppföra nya byggnader,
- ändra byggnader eller sätta upp andra anläggningar eller anordningar som avhåller allmänheten från att röra sig där,
- gräva eller på annat sätt förbereda för sådana byggnationer,
- utföra andra åtgärder som kan skada växt- och djurliv.

Anläggningar eller anordningar som är förbjudna kan till exempel vara bryggor, staket, parkeringsplatser eller skyltar som avhåller allmänheten. Andra åtgärder som kan skada växt- och djurliv kan vara att fälla träd, muddra, lägga upp massor eller gödsla.

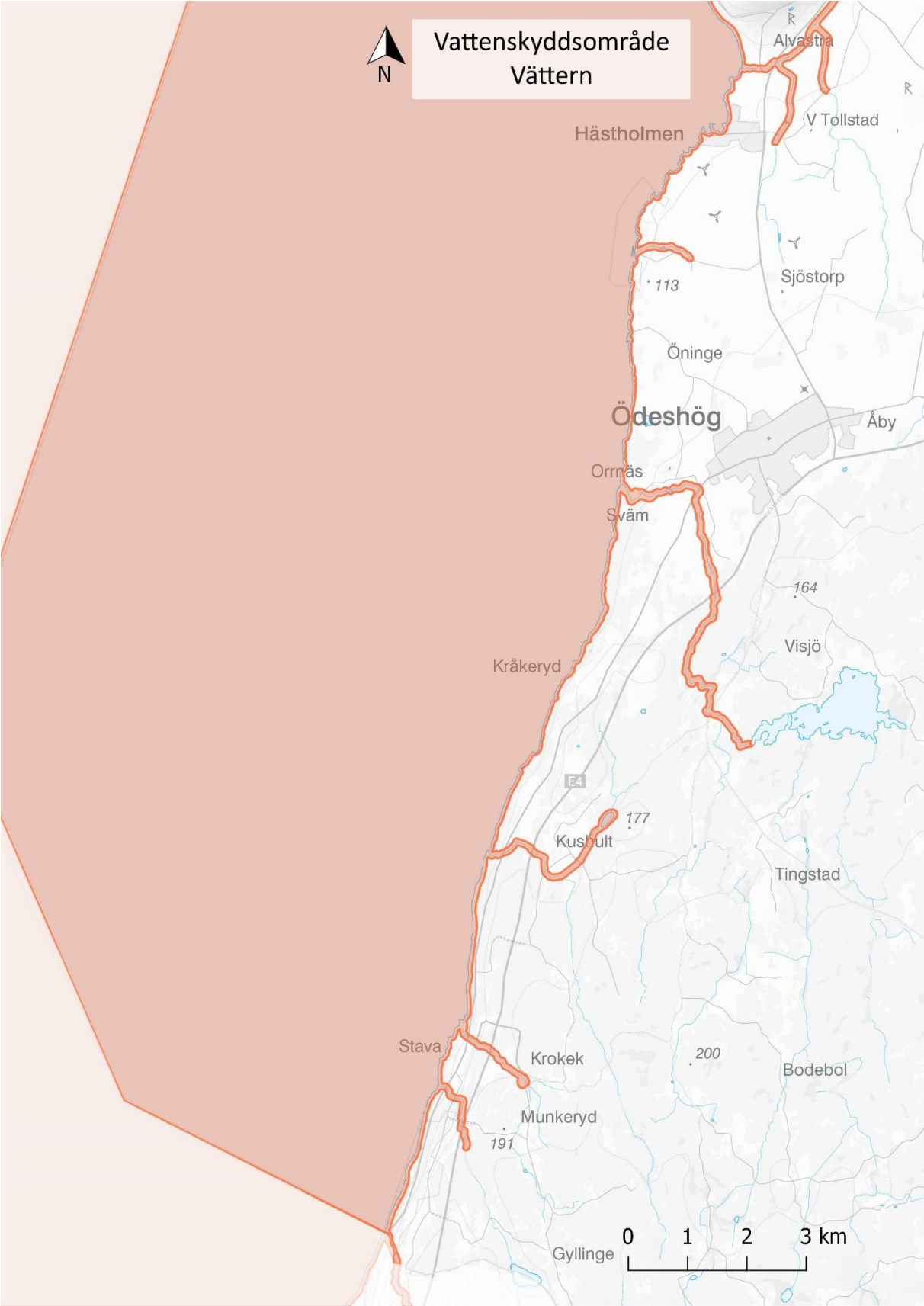
Dispens från strandskyddet

För att få bygga, gräva, anlägga eller på annat sätt påverka strandskyddsområdet krävs dispens, det vill säga ett undantag från förbudet i strandskyddsbestämmelserna. För att få dispens från strandskyddet krävs ett särskilt skäl enligt lagen, och att syftet med strandskyddet inte påverkas negativt.

Följande särskilda skäl kan åberopas vid ansökan om strandskyddsdispens:

- området är ianspråktaget, inom hemfridszon eller tomtplatsavgränsning,
- området är väl avskilt från stranden av till exempel en större väg eller järnväg,
- området behövs för en anläggning som måste ligga vid vatten,
- området behövs för att utvidga en pågående verksamhet,
- området behöver användas för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför strandskyddsområdet,
- området behöver användas för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse

Du behöver till exempel ansöka om dispens för att bygga en brygga eller ett förråd. När det gäller om- och tillbyggnader kan du också behöva ansöka om dispens, beroende på om ombyggnaden påverkar hemfridszonen. Hemfridszonen är det område kring till exempel ett hus där allemansrätten inte gäller, där har ägaren en privat zon. Den kan vara bestämd i den avgränsning som finns i ett beslut om strandskyddsdispens. Observera att även andra tillstånd, exempelvis bygglov kan krävas för ny- eller ombyggnationer. I de flesta fall är det kommunen som prövar ansökningar om strandskyddsdispens. Undantag är områden som har ett annat skydd enligt miljöbalken (naturreservat, kulturresevat, naturminnen, biotopskyddsområden, djur- och växtskyddsområden, miljöskyddsområden, Natura 2000-områden, landskapsbildskyddsområden och vattenskyddsområden), inom dessa kan bara länsstyrelsen besluta om dispens.

Vattenskyddsområde Vättern

Vättern är en av Sveriges största råvattentäkter. Vattnet som tas ur sjön har bra kvalitet och kräver inte stora insatser för att bli drickbart. Syftet med skyddsföreskrifter är att långsiktigt säkerställa vattentillgången och råvattenkvaliteten. Även möjliggöra ett utnyttjande av sjön för vattenförsörjningsändamål i ett långsiktigt perspektiv.

Den 1 mars 2014 trädde Vätterns vattenskyddsområde med föreskrifter i kraft. Syftet med vattenskyddsområdet är att långsiktigt skydda Vättern som dricksvattentäkt. I föreskrifterna regleras de krav som ställs på de verksamheter som finns inom skyddsområdet.

Skyddsområdet omfattar hela Vätterns sjö- och vattenyta samt en 50 meter strandzon på fastlandet längs Vättern. Utöver detta omfattas även en 50 meter bred zon på vardera sidan av vattendrag som mynnar i Vättern, med en rinn- och strömningstid till närmaste vattenintag upp till 24 timmar. Zonen utmed vattendragen räknas från vattenytans kant vid normal vattenföring.

De vattendrag som berörs av vattenskyddsområdet är Ålebäcken (upp till Ås), Stora Lund, Markaån/Orrnäsaån, Sunnerydsbäcken (fram till Angserydssjön), Gyllingebäcken, Stavabäcken och Narbäcken.

Vad gäller inom vattenskyddsområde Vättern

Inom vattenskyddsområde Vättern finns regler för vad som får göras och vilka åtgärder som kräver tillstånd:

- Det krävs tillstånd för att sprida och lagra kemiska bekämpningsmedel i yrkesmässig verksamhet,
- Det är förbjudet att ställa upp tankbilar. Tankbilssläp eller andra transportbehållare som rymmer mer än 250 liter petroleumprodukter, övrigt farligt gods eller övriga hälso- och miljöfarliga ämnen,
- Det är förbjudet att lägga upp permanenta upplag av travat timmer, virke, grot, bark, flis, spån eller liknande som innehåller mer än 1000 m³, för tillfälliga upplag av samma material krävs tillstånd,
- Permanenta upplag kan dock ges tillstånd om de är invallade och lakvatten tas omhand,
- Det är förbjudet att rotslå plantor som är behandlade med bekämpningsmedel,
- Det krävs tillstånd för husbehovstäkt och andra schaktningsarbeten,
- Yrkesmässig odling eller yrkesmässig lagring och övervintring av fisk eller skaldjur kräver tillstånd,
- Upplag direkt på mark av snö från trafikerade gator, asfalt och bitumenprodukter samt kemiska halk- och dammbekämpningsmedel är förbjudna.

Denna naturvårdssatsning har medfinansierats genom statsbidrag förmedlade av Länsstyrelsen Östergötland samt från Regionförbundet Östsams Natur- och friluftsråd.

För rådgivning och mer information kontakta Ödeshögs kommun, telefon 0144-350 00 eller kommunens hemsida www.odeshog.se.

För rådgivning och mer information gällande Länsstyrelsens ansvarsområden kontakta Länsstyrelsen Östergötland, telefon 010 223 50 00 eller www.lansstyrelsen.se/ostergotland

Naturvårdsprogrammet finns digitalt på kommunens hemsida.